

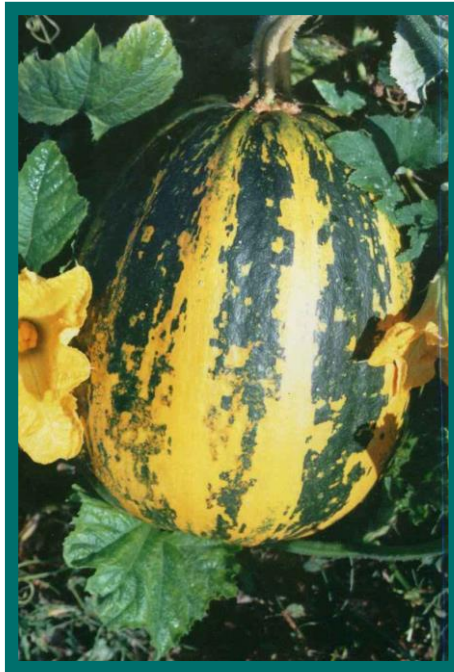
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА

ОСОБЛИВОСТІ СОРТОВОГО НАСІННИЦТВА ГАРБУЗА СОРТУ МОЗОЛІЇВСЬКИЙ 15

науково-практичні рекомендації

Селекційне, 2023

Сергієнко О.В., Ліннік З.П., Сергієнко М.Б. Солодовник Л.Д., Радченко Л.О. **Особливості сортового насінництва гарбуза сорту Мозоліївський 15: науково-практичні рекомендації.** Селекційне: ІОБ НААН, 2023. 22 с.

У науково-практичних рекомендаціях висвітлено основні морфологічні і біологічні особливості кабачка. Розглянуто питання народногосподарського значення та господарська характеристика сорту гарбуза Мозоліївський 15. Встановлено вирізняльні ознаки сорту гарбуза Мозоліївський 15, які дозволять отримати якісне сортове насіння, в тому числі і високих категорій.

Видається на підставі рішення вченої ради Інституту овочівництва і баштанництва НААН (протокол № 5 від 19 травня 2023 р.)

Рецензенти:

доктор с.-г. наук Кондратенко С.І.,
кандидат с.-г. наук Терьохіна Л.А.

Видання розраховано на фахівців сільськогосподарських підприємств та установ, фермерів, наукових працівників.

© Інститут овочівництва і
баштанництва НААН, 2023

© Сергієнко О.В., Ліннік З.П.,
Сергієнко М.Б. Солодовник Л.Д.,
Радченко Л.О., 2023

ВСТУП

Гарбуз – цінна кормова, харчова і лікарська рослина та дуже смачний і корисний овоч, багатий на вітаміни, вуглеводи і мінеральні речовини.

Центром походження гарбуза (*Cucurbita* L.) є Північна і Південна Америка. В культурі вирощують три види гарбуза: звичайний (*C. pepo* L.), великоплідний (*C. maxima* Duch.) і мускатний (*C. moshata* Duch. ex Poir.).

В Україні гарбуз справедливо розглядають, як один з важливих продуктів харчування. В середньому, м'якуш плода гарбуза містить води до 90%, сухої речовини 9–16%, цукрів 3–8%, сирого білку – 0,8–1,0%, клітковини – 1,0–1,2%, пектину – 0,3–1,4%. Але існує група сортів, у яких кількість сухої речовини доходить до 25%, а вміст цукрів до 15–16%. Основна маса сухої речовини – спиртоторозчинні цукри (глюкоза, фруктоза, сахароза) та полісахариди (крохмаль, клітковина, пектин). Саме високий вміст вуглеводів та каротину роблять гарбуз цінним продуктом харчування.

Особливу цінність ця культура представляє в якості дієтичного продукту завдяки наявності легкозасвоюваних форм вуглеводів, збалансованому комплексу вітамінів та мінеральних речовин. Із всіх гарбузових гарбуз виділяється за вмістом вітамінів В3, В5, в ньому більше таких вітамінів, як В1, В2, В6, С, РР, каротину. У м'якуші міститься особливо корисний для дитячого організму вітамін Д, який підсилює життєздатність і прискорює ріст дітей. Тому, для їх оздоровлення потрібно повністю використовувати «гарбузовий сезон», як скажімо, полуничний чи виноградний. Однак особливу цінність плоди мають завдяки високому вмісту провітаміну А (каротину), якого в нього найбільше з овочевих (8–15 мг%, а у деяких сортів більше 20 мг/100г сирієї маси). За вмістом каротину гарбуз переважає всі овочеві культури, конкурують з ним тут хіба що морква та червоний перець.

Це справжня комора мінеральних речовин, багата на кальцій, калій, фосфор, залізо, мідь, фтор і цинк. Мінеральний склад представлений наступними елементами (мг на 100 г сирієї речовини):

натрій –14, калій – 170, кальцій – 40, магній – 14, фосфор – 25, залізо – 0,8, з загальною сумою зольних елементів – 0,6%.

Є окрема група столових сортів, в м'якоті яких кількість сухої речовини складає до 20%, цукрів понад 15%, каротину понад 20–25 мг%. Такий гарбуз широко використовують як продукт харчування. Як лікарську культуру його рекомендують при захворюванні органів систем травлення, видільної, кровоносної. Завдяки радіопротекторним властивостям плоди вживають для профілактики пухлинних утворень.

Гарбуз – однорічна тепловимоглива рослина з родини *Гарбузові (Cucurbitaceae)*. Сума активних температур для її вирощування – 2500–3500°C. Оптимальними для росту і розвитку є температури $30 \pm 5^\circ\text{C}$, мінімальними – $\pm 0,5^\circ\text{C}$, максимальними – до $+ 40^\circ\text{C}$. Зниження температури до мінус 1°C викликає сильну зрідженість сходів, а короткочасні приморозки в $2\text{--}3^\circ\text{C}$ викликають загибель, як молодих, так і дорослих рослин. Мінімальні температури для проростання насіння – $+ 5\text{--}12^\circ\text{C}$, для одержання дружніх сходів – $+ 13\text{--}14^\circ\text{C}$.

Гарбуз краще за кавун і диню переносить нестачу світла, але з усіх баштанних рослин він найбільш вибагливий до наявності вологи в повітрі і в ґрунті. Потенційна врожайність плодів гарбуза сягає 50–80 т/га, насіння 500–800 кг/га. Щоб її досягти треба виконувати ряд агротехнологічних прийомів, одним з яких є захист від хвороб і шкідників.

ФІЗІОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ І МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГАРБУЗА

Гарбуз (*Cucurbita* L.) представляє собою трав'янисті довгостеблові однорічні рослини. Стебло і бокові пагони сланкі, порівняно тонкі, довгі, виразно або неявно п'ятигранні. Міжвузля видовжені, листки чергові, цільні, крупні, частіше з розрізною пластинкою, від округлої до п'ятикутної і трикутної форми, зелені, іноді з білою плямистістю в кутах жилкування. Вусики пазушні, багато роздільні, рідше відсутні. Всі надземні органи сильно опушені. Коренева система пространна, бокові корені дещо довші за пагони стебла. Квітки одностатеві, поодинокі, рідше (тичинкові) в пучках, пазушні, крупні, жовті. Чашечка дзвоникоподібна, чашолистків п'ять. Віночок дзвоникуватий п'яти- (чотирьох – семилопатевий), пелюстки на верхівці відігнуті назовні, часто з бахромчатими краями, рідше прями. Тичинок п'ять, вони зрослися. Пиляки спіральньо закручені в центральну колонку. У жіночих квіток стовпчик жолобчатий, маточка трьох-п'яти роздільна (за числом камер насінного плода), яскраво оранжева. Зав'язь три – п'ятигніздна, нижня, від сплюснутої до видовженої. Плід м'ясиста, крупна несправжня ягода («гарбузина») різної форми і забарвлення, з плямисто-смуғастим рисунком або без нього. Кора дерев'яниста або м'яка. М'якоть біла, кремова, жовта або оранжева. У більшості форм плід має порожнину, в яку заключено насіння. Насіння багаточисельне, овальне, біле, сіре або коричневе, часто з боковим рубчиком.

Насіння гарбуза рослин утворюється із насінних зачатків, яких в плодах доволі багато (від 100 до 1000 штук). Насіння має надзвичайно високу життєздатність. При сприятливих умовах зберігання насіння не втрачає схожість впродовж 8–10-ти років, і навіть більше. В процесі зберігання насіння йде поступове зниження спочатку енергії проростання, а потім і схожості, та послаблення біохімічних процесів, що пов'язані з проростанням насіння та енергією росту паростків. Найбільш висока схожість насіння при оптимальних умовах спостерігається в перші чотири – шість років зберігання.